

Invasieve planten spelen vlinders parten

Vlindersoorten die ook nectar van niet-inheemse bloemen drinken of deze zelfs verkiezen, zouden een streepje voor kunnen hebben in stedelijk gebied. Stedelijke milieus zijn immers rijk aan niet-inheemse en soms invasieve planten. Maar een Franse studie op basis van vlindergegevens uit meer dan 6.000 tuinen vond geen ondersteuning voor zo'n verband (Bergerot et al. 2010). Nectarspecialisten onder vlinders hebben vaker een lange roltong en een specifieke nectarvoorkeur die exoten kan omvatten, maar die kenmerken bleken niet gecorreleerd met de aanwezigheid van zulke soorten in de stad. Mobiliteit en een flexibele habitatkeuze zijn wel kenmerken die verklaren waarom sommige vlinders vaker in stedelijk gebied te vinden zijn.

Het niet kunnen profiteren van uitheemse nectarbronnen is één zaak, maar maakt een groeiende uitheemse en soms invasieve flora het leven lastiger voor dagvlinders? Die vraag stond centraal in een nieuwe Zwitserse studie op basis van een onderzoek naar vlinder- en plantensoorten in 393 gebieden in het land van zakmessen, chocolade en alpenhoorns. De auteurs bouwden voorspellende modellen voor de soortendiversiteit aan dagvlinders. De soortenrijkdom aan inheemse planten en het lokale klimaat (het aantal vorstdagen) verklaarden samen goed de vlinderdiversiteit. Verbeterd hun model wanneer ze ook rekening houden met de rijkdom aan niet-inheemse plantensoorten? Dat bleek inderdaad zo te zijn. Meer uitheemse plantensoorten vertaalt zich in minder dagvlindersoorten.

Er werd ook ingezoomd op de 115 dagvlindersoorten waarvoor ze de meeste gegevens hadden. Bij 28 soorten (24%) vonden ze een aantoonbare negatieve invloed van de soortenrijkdom aan uitheemse planten, terwijl er geen enkele soort van profiteerde. De soorten die een negatief verband toonden bleken weinig mobiele soorten te zijn. Of de soorten een groot of klein verspreidingsgebied hadden, habitatspecialisten of -generalisten waren of een of meerdere generaties per jaar hadden speelden evenwel geen rol. De studie toont dat invasieve soorten hun invloed kunnen laten gelden op hogere voedselniveaus, hier plantentende vlinders.

In Vlaanderen richten veel citizen science projecten zich nog vaak exclusief op een enkele soortengroep (bv. vlinders, vogels of vleermuizen), maar er is ook nood aan studies die de interacties tussen soorten en soortengroepen onder de loep nemen. Dat levert vaak inzichten op in de complexe ecologische wisselwerkingen, zoals bijvoorbeeld tussen planten en herbivoren.

Hans Van Dyck (hans.vandyck@uclouvain.be)
Earth & Life Institute, UCL, Louvain-la-Neuve

REFERENTIES:

- Bergerot B. et al. 2010. Preferences for exotic flowers do not promote urban life in butterflies. *Landscape and Urban Planning* 96:98-107.
Gallien L. et al. 2017. Invasive plants threaten the least mobile butterflies in Switzerland. *Diversity and Distributions* 23:185-195.

BELEID.FOCUS

Bestrijding Rosse stekelstaart op kruissnelheid

De Rosse stekelstaart *Oxyura jamaicensis* is een duikend van zoetwatermoerassen die van nature in Noord- en Midden-Amerika voorkomt. De Noord-Amerikaanse populatie telt volgens Wetlands International een half miljoen vogels en is stabiel. In de jaren '60 ontstond in het Verenigd Koninkrijk een populatie uit ontsnapte kooivogels. Ze groeide er met 20% per jaar tot bijna 8.000 vogels in 2005. De eerste overwinteraars in Vlaanderen werden in 1979 vastgesteld. DNA-analyse bevestigde dat de continentale populatie afkomstig is van de vogels die in Groot-Brittannië uit gevangenschap ontsnapten (Munoz-Fuentes et al. 2006).

De Witkopeend *Oxyura leucocephala* is de Europese zuster-soort van de Rosse stekelstaart. De wereldwijde populatie telt minder dan 10.000 vogels. Door habitatverlies is ze de afgelopen decennia sterk achteruitgegaan, waardoor ze als bedreigd op de Rode Lijst van IUCN terechtkwam (Birdlife International 2017). Ze komt als standvogel voor in moerassen en wetlands in Zuid-Spanje en Marokko en kent een migrerende broedpopulatie in centraal-Azië. Doordat Rosse stekelstaart en Witkopeend fertiele hybriden vormen, wordt de genetische diversiteit van de Witkopeend dermate aangetast dat het voortbestaan van deze soort bij het uitblijven van actie wordt bedreigd. Volgens Wetlands International doen populaties het momenteel wat beter, wellicht door habitattherstel en de ontdekking van nieuwe voortplantingsgebieden in Azië.

De aanwezigheid van Rosse stekelstaarten en hybriden blijft echter een probleem voor het voortbestaan van de Witkopeend. Rosse stekelstaart werd daarom opgenomen in de Conventie van Bonn (AEWA) en de Conventie van Bern. Ook de Vogelrichtlijn biedt een juridische basis voor de bestrijding. Europese landen gingen binnen deze conventies het engagement aan om de Rosse stekelstaart uit te roeien tegen 2020. Recent werd de soort ook opgenomen in de Europese verordening ter preventie en beheer van invasieve uitheemse soorten (n° 1143/2014). Daarmee mag de soort niet langer als siervogel gekweekt worden. Alle betrokken landen moeten ook de vestiging van deze soort in het wild aanpakken en snel reageren bij nieuwe introducties.

In Vlaanderen pakte het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) de eerste broedgevallen aan in de rietmoerassen rond het Antwerpse havengebied (Spanoghe et al. 2010). Sinds 2011 loopt een door ANB gecoördineerd gebiedsdekkend bestrijdingsprogramma. Vogelbescherming Vlaanderen en Aviornis, de belangenvereniging van kwekers van kooivogels, zijn betrokken bij het overleg. INBO levert advies (Adriaens et al. 2011) en documenteert en rapporteert over de acties via de natuurindicatoren. De bestrijding op het terrein is specialistenwerk en gebeurt in samenwerking met een vrijwillige jager van de Hubertusvereniging Vlaanderen. De exotenmodule op waarnemingen.be (www.waarnemingen.be/exoten) wordt gebruikt

als 'early warning tool' om snel op de hoogte te zijn van nieuwe meldingen. Sinds de start van de gecoördineerde bestrijding werden in Vlaanderen 69 vogels geschoten en enkele verzwakte vogels weggevangen. Ondanks deze acties blijven naar schatting jaarlijks 15 tot 20 vogels aanwezig op een tiental locaties verspreid over Vlaanderen. De soort komt ook sporadisch tot broeden, met gemiddeld één koppel per jaar.

Ondertussen werden ook elders in Europa inspanningen geleverd om de Rosse stekelstaart uit te roeien, met succes (Robertson et al. 2015). Vlaamse dieren zijn hoogstwaarschijnlijk afkomstig van populaties in Nederland en Frankrijk, waar omvangrijke populaties bestaan in waterrijke gebieden. Op basis van de winterse watervogeltellingen komen naar schatting verspreid over Nederland een 60-tal vogels (12-16 broedkoppels) voor. De provincies zijn er verantwoordelijk voor de bestrijding maar die komt voorlopig moeilijk van de grond. In Frankrijk is de populatie geconcentreerd rond het grote zoetwatermeer Lac de Grand Lieu (Nantes). Hier werden sinds 2010 een 1.000-tal vogels geschoten maar blijft de populatie stabiel op 40-60 broedkoppels (200-250 vogels). Groot-Brittannië reduceerde ondertussen haar populatie van duizenden vogels tot minder dan 10 koppels (50-tal vogels) via een LIFE-project. De uitdaging hier is de capaciteit en fondsen te verzekeren om de laatste dieren te verwijderen. Een voortzetting en aanscherping van de Europese samenwerking en specifieke bestrijdingsprogramma's in de landen waar de Rosse stekelstaart nog voorkomt, blijven noodzakelijk. Meer informatie omtrent Rosse stekelstaart en andere invasieve, uitheemse dieren is te vinden op www.ecopedia.be.

Tim Adriaens (tim.adriaens@inbo.be)
 Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek,

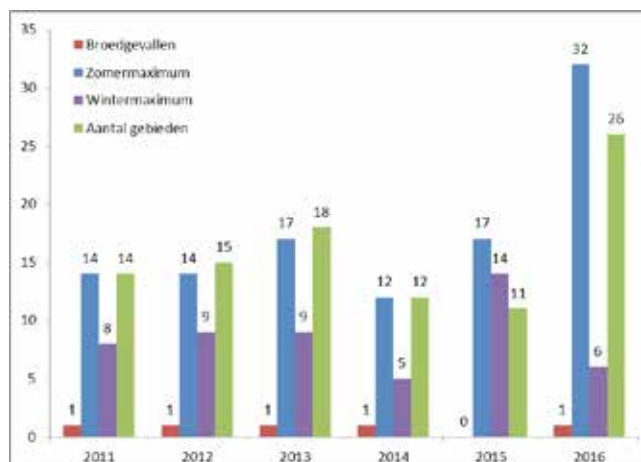
Bram D'hondt (bram.dhondt@vlaanderen.be)
 Agentschap voor Natuur en Bos

In april 2017 kreeg dit wijfje Witkopeend, dat later een kweekring bleek te dragen, gezelschap van verschillende mannetjes Rosse stekelstaart. De bestrijdingsacties werden desondanks verdergezet (© Marc Gorrens, Groot Rietveld Kallo).

REFERENTIES

- Adriaens T., Devos K. & Spanoghe G. 2011. Advies betreffende verspreiding en beheermaatregelen voor Rosse stekelstaart *Oxyura jamaicensis* in Vlaanderen. Advies van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.A.2011.49.
- Birdlife International .2017. Species factsheet: *Oxyura leucocephala*. www.birdlife.org.
- Munoz-Fuentes V., Vila C., Green A.J., Negro J.J., & Sorenson M.D. 2007. Hybridization between White Headed Ducks and introduced Ruddy Ducks in Spain. *Molecular Ecology* 16(3): 629-638.
- Robertson P., Adriaens T., Caizergues A., Cranswick P., Devos K., Gutiérrez-Expósito C. et al. 2015. Towards the European eradication of the North American Ruddy Duck. *Biological Invasions* 17(1):9-12.
- Spanoghe G., Faveyts W., & Vermeersch G. 2010. Broedende Rosse stekelstaarten *Oxyura jamaicensis* in Vlaanderen: een aanwinst? *Natuur.oriolus* 76(1): 1-7. www.natuurindicatoren.be

Aantal Rosse stekelstaarten in Vlaanderen (2011-2016) in de zomerperiode (april-september) op basis van uitgezuiverde data van waarnemingen.be, het aantal locaties, aantal vastgestelde broedparen en de wintermaxima op basis van de watervogeltellingen (oktober-maart; jaartal verwijst naar eindjaar winter i.e. 2011 staat voor winter 2010-2011).